

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

**ІНСТРУКЦІЯ № 49
під час дії воєнного стану**

м. Чернігів

- «Затверджено»
- Наказ Директора коледжу
- Віктор РАДЧЕНКО
- «20» 2022 р. №

ІНСТРУКЦІЯ № 49

під час дії воєнного стану.

Дії цивільного населення під час воєнного стану

Завжди треба бути готовими усвідомлено зарадити собі і найближчим людям.

Після оголошення воєнного стану:

- зберігайте особистий спокій; не вступаєте у суперечки з незнайомими людьми, уникайте можливих провокацій;
- слідкуйте за політичними новинами, щоб робити правильні висновки; події, які можуть розгорнутися не повинні захопити Вас зненацька, для цього користуйтеся ЗМІ, Інтернетом;
- у разі отримання від органів державної влади інформації про заходи щодо підвищення безпеки, зміни тривалості комендантської години, або можливу небезпеку передайте її іншим людям (за місцем проживання, роботи, тощо);
- не сповіщайте про свої майбутні дії (плани) малознайомих людей, а також знайомих з ненадійною репутацією;
- завжди майте при собі документ (паспорт, посвідчення водія, студентській квиток), що засвідчує особу; а також жетон, браслет, або записані на папері відомості про групу крові, можливі проблеми зі здоров'ям (алергія на медичні препарати, інсулінозалежність, астма, тощо);
- ваші найближчі повинні знати, як діяти за непередбачуваних обставин, куди йти і де вам всім зустрітись;
- під час виникнення тривожних подій (ведення бойових дій) тримайте документи та гроші в одному потаємному, але для Вас легкодоступному місці;
- особистий транспорт тримайте у справному стані з запасом палива для можливості швидкого виїзду з небезпечного району;
- дізнайтеся про місце розташування захисних споруд поблизу місця проживання, у місцях частого відвідування (магазини, базар, дорога до роботи,

медичні заклади, тощо); наявність найближчого бомбосховища (метро); без необхідності намагайтеся якнайменше знаходитись поза місцем проживання;

– при сигналі повітряної тривоги прямуйте до сховища; якщо залишаєтеся вдома пам'ятайте про «правило двох стін»;

зберіть «тривожний рюкзак» з документами та необхідними речами на випадок переходу до захисних споруд або термінової евакуації;

- якщо у вашій родині є маленькі діти, обов'язково зробіть для них пам'ятку-маячок, на якій зазначені: прізвище, ім'я дитини, батьків, група крові, адреса та контактні номери телефонів, та пришійте її до їх одягу;

- негайно поінформуйте органи правопорядку, місцеву владу, військових про людей, які не орієнтуються на місцевості, розмовляють з акцентом, мають нехарактерну зовнішність, здійснюють протиправні заклики, провокативні дії, незрозумілу роботу, ведуть зйомку об'єктів інфраструктури, місць знаходження військових, тощо;

- надайте першу долікарську допомогу іншим людям у разі їх поранення в межах своєї компетентності, залучить інших більш досвідчених людей, визовіть швидку допомогу, представників ДСНС України, органів правопорядку, за необхідності – військових;

- у разі, якщо ви стали свідком поранення або смерті людей, протиправних до них дій (арешт, викрадення, побиття тощо), слід постаратися з'ясувати та зберегти якнайбільше інформації про них та обставини події для надання допомоги, пошуку, встановлення особи тощо; пам'ятайте, що ви самі або близькі вам люди, також можуть опинитись у скрутному становищі та будуть потребувати допомоги;

- при появі озброєних людей, військової техніки, заворушень негайно покиньте цей район;

- при загрозі бойових дій та оголошені евакуації покиньте небезпечну зону евакуаційним чи особистим транспортом, а при відсутності пішки.

Не рекомендується якщо ви цивільний:

- пересуватися по місцевості під час комендантської години без спеціальної перепустки якщо не маєте поважних причин (прямування у сховище, необхідність екстреної медичної допомоги і т. ін.);

– підходити до вікон, якщо почуєте постріли;

– спостерігати за ходом бойових дій;

– стояти чи перебігати під обстрілом;

– конфліктувати з озброєними людьми;

- носити армійську форму або камуфльований одяг;
- демонструвати зброю або предмети, схожі на неї;
- підбирати покинуті зброю та боєприпаси.

Вміст тривожного рюкзака (наплічника)

- 1. Рюкзак** призначений для максимально швидкої евакуації з небезпечної зони. Зручний наплічник на 25 літрів та більше набагато зручніший за будь-яку сумку чи валізу: звільняє руки та дозволяє підняти й нести набагато більше (вода та їжа самі важкі). Економити на рюкзаку не варто, адже якщо він розійдеться по швах у дорозі, то весь задум втрачає сенс. Не спакууйте рюкзак за принципом пакета – «важке внизу». Для вас зараз найважливіше – швидкий доступ до необхідних речей, тому подбайте про те, щоб під рукою були найважливіші речі. Повністю зібраний рюкзак необхідно одягти та походити з ним 3-4 години, щоб визначитися чи дозволяє ваш фізичний стан рухатися з ним тривалий час. Якщо вам важко, наплічник необхідно переукомплектувати.
- 2. Копії документів і фотографії рідних та близьких.** Оригінали документів у водонепроникному упакуванні необхідно тримати при собі. Копії паспорту, ідентифікаційного коду, закордонного паспорту, прав на водіння автомобіля, документів на нерухомість зробіть заздалегідь і загорніть у водонепроникний пакет. Також підготуйте особову картку, де вказані: ПП, група крові, алергії, хронічні захворювання. Продублюйте скани документів на флеш. Також з собою треба взяти фотографії близьких та список важливих контактів.
- 3. Аптечка.** Подбайте про те, щоб у вас були: ліки від діареї та кишкових інфекцій, жарознижувальні препарати, щось від алергії (якщо вона у вас є), активоване вугілля, очні краплі, антибіотики, знеболюючі, бинти, пластир, вата, йод. Які саме ліки підійдуть вам, заздалегідь уточніть у лікаря.
- 4. Одяг.** Два-три комплекти спідньої білизни й шкарпеток. Запасний комплект одягу. Зручне, надійне взуття. Жодного камуфляжу!
- 5. Засоби особистої гігієни.** Мило, рушник, туалетний папір, сухі й вологі серветки, зубна щітка та паста, бритва. Манікюрний набір. Жіночі гігієнічні засоби, якщо ви жінка.
- 6. Продукти.** Знадобляться висококалорійні солодощі (чорний шоколад, сухофрукти і т. ін.), галетне печиво, консерви (пару банок тушонки, рибних консервів), пачка макаронів чи каші, сухі овочеві напівфабрикати й пакети зі швидким супом. Запас питної води на 1-2 дні, який треба періодично оновлювати (вода не повинна бути застоююю). Спирт питний.

7. *Різне*. У цю категорію потрапляють предмети, які складно класифікувати, але вони можуть вам стати в нагоді. Мотузка довжиною не менше 20 метрів (добре підійде шнур із паракорду); сірники й пара запальничок; набір металевого посуду: кварта, тарілка, ложка, фляга та складальний стакан; рулон широкого скотчу; нитки з голками; олівець із блокнотом.

8. *Спальний мішок, каримат, міні намет* (за можливості)

Алгоритм дій у разі повітряної небезпеки

Встановіть відповідний мобільний додаток якій сповіщає про повітряну небезпеку.

Дії у разі повітряної небезпеки:

- не нехуйте сигналом «повітряна тривога»;
- вимкніть джерело живлення, закрийте воду й газ, загасіть пічне опалення;
- візьміть документи, гроші, медичну аптечку, предмети першої необхідності, необхідні речі, продукти та питну воду;
- попередьте про небезпеку сусідів, за необхідності надайте допомогу дітям та людям похилого віку;
- якнайшвидше дійдіть до захисної споруди або сховайтесь на місцевості;
- якщо залишаєтесь вдома пам'ятайте про «правило двох стін»;
- дотримуйтеся спокою й порядку; без крайньої необхідності не залишайте безпечного місця перебування;
- слідкуйте за офіційними повідомленнями.

Дії під час ракетних та артилерійських обстрілів

Ракетна зброя пристосована для запуску з літаків, наземних пускових установок, воєнних кораблів, підводних човнів. Має звичайну або ядерну боеголовку. Ракетний обстріл – один із найбільш небезпечних видів вогневого ураження під час воєнних конфліктів, в результаті якого можлива велика кількість випадкових жертв серед населення. Про початок обстрілу можна дізнатися почувши віддалені звуки пострілів, гуркіт та спалахи впуску ракет.

Артилерійський обстріл здійснюється з танків, самохідних артилерійських установок, реактивних систем залпового вогню, штурмових гармат, ствольних артилерійських систем.

Якщо ви почули свист снаряду (шурхіт), а через 2-3 секунди – вибух,

одразу падайте на землю. Не панікуйте! Швидко і уважно озерніться довкола та знайдіть місце, де можна сховатися надійніше.

Місця можливого схову визначені в інструкції 5.

Якщо ракетний або артилерійський обстріл застав вас на вулиці

негайно лягайте на землю (канаву, яму), щільно притуліться до якогось виступу: бордюру, клумби, забору або якоїсь бетонної конструкції та накрийте шию та голову руками, при цьому закрийте долонями вуха і широко відкрийте рот – це врятує від контузії, вбереже від акустичного удару, ушкодження барабанних перетинок. Перечекайте. Прийняти лежачу позицію необхідно для того, щоб знизити шанс влучення осколків.

Якщо під час ракетного або артилерійського обстрілу ви знаходитесь у транспорті

У разі якщо обстріл застав вас у маршрутному таксі, трамваї, тролейбусі – вимагайте негайної зупинки транспорту, відбіжіть від дороги в протилежному напрямку від багатоповерхівок та промислових об'єктів і заляжте на землю. Озерніться і знайдіть більш надійне укриття неподалік.

Якщо перші вибухи застали вас в автомобілі: негайно зупиніть машину, відбіжіть якомога далі від дороги і швидко шукайте укриття.

Якщо ракетний або артилерійський обстріл застав вас у будівлі

Негайно зійдіть у підвал, у випадку, якщо підвал відсутній або зачинений, зайдіть до сусідів на першому поверсі. Чим нижче спуститися, тим безпечніше.

Якщо ракетний обстріл застав вас у будинку зненацька і не лишилося часу зреагувати, швидко йдіть в кімнату віддалену від напрямку, звідки ведеться обстріл. Лежачи або сидячи притуліться до несучої стіни, не стійте напроти. Найчастіше осколки потрапляють у приміщення через вікна. Якщо є можливість задалегідь заклейте скло вікон скотчем або забарикадуйте шафами, це врятує вас від уламків скла. Якщо обстріли є постійними, необхідно забарикадувати вікна мішками з піском, важкими меблями, речами.

У приватних будинках можна використовувати льох, але візьміть до уваги, що його може завалити. Тому залиште у будинку на видному місці великий помітний плакат із інформацією про ваше місцезнаходження під час обстрілів і розташування льоха.

Після закінчення ракетного або артилерійського обстрілу

Зачекайте приблизно 10 хв. Обережно підніміться, уважно огляньте місцевість навколо себе, пересувайтесь не кваплячись та уважно оглядайте маршрут руху, ноги ставте на вільну від уламків поверхню. Не піднімайте з землі

жодних незнайомих вам предметів!

Бойові елементи зазвичай розриваються під час падіння, але можуть вибухнути й пізніше, у руках – від найменшого руху або дотику!

Правила поведінки цивільного населення в зоні бойових дій та на тимчасово окупованій території

Якщо ви знаходитесь на тимчасово окупованій території, або в зоні активних бойових дій, пам'ятайте, що ви зобов'язані берегти здоров'я самого себе та своїх близьких, для цього необхідно дотримуватися певних правил.

У разі захоплення населеного пункту військами супротивника:

- зберігайте спокій та розсудливість;
- при перебуванні на вулиці негайно покиньте місце знаходження військових;
- не піддавайтеся на провокації;
- надійно закрийте двері;
- не підходьте до вікон та не виходьте на балкон;
- без крайньої необхідності не покидайте приміщення.

Якщо Ви залишилися в населеному пункті:

- уникайте стратегічних об'єктів, трас, колон автомашин, блокпостів, місць скупчення людей – всі вони в будь-який момент можуть опинитися під вогнем;
- при собі завжди тримайте **документи**, що підтверджують вашу особу; у разі їх відсутності вас мають право затримати;
- скло вікон посильте липкою стрічкою, скотчем і картоном, закладіть рами подушками, найпоширеніші рани – осколкові;
- вкажіть місце вашого укриття на плакаті яскравою фарбою і помістіть на видному місці в домі, впишіть туди ваші номери телефонів;
- залишаючи будинок, повідомляйте близьким ваш детальний маршрут;
- зміцнюйте місце свого перебування мішками з піском, поруч з житлом тримайте запас дров чи вугілля, але не горючих матеріалів;
- максимально запасайтесь питною та технічною водою, продуктами тривалого зберігання, теплим одягом (якщо ховаєтеся в підвалі);
- не залишайте дітей без нагляду, не випускайте їх на вулицю, при пересуванні містом тримайте за руку;
- економте паливо;
- тримайте біля себе аптечку, не виходьте без неї на вулицю;

- не залишайте своє укриття під час денних обстрілів, навіть якщо вам здається, що все затихло;
- рух транспорту може бути призупинено незалежно від часу доби; будьте готові подолати будь-який шлях пішки, одягайтеся зручно;
- ні в якому разі не носіть одяг захисного кольору або подібний йому за кольором.

Якщо Ви побачили людину у військовій формі, зі зброєю в позиції бойової готовності:

- повільно покажіть пусті долоні, піднімаючи руки злегка над собою;
- спокійно і стримано поясніть, що ви не маєте зброї;
- якщо поруч з вами дитина, заспокойте її, обхопивши правою рукою, відведіть злегка назад, станьте у напівоберт;
- запитайте, як можна залишити лінію вогню;
- негайно покиньте зону небезпеки;
- при прояві агресії, не заперечуйте, зберігайте спокій і чітко виконуйте вказівки.

У разі загрози ураження стрілецькою зброєю:

- закрийте штори або жалюзі (заклейте вікна паперовою стрічкою) для зниження ураження уламками скла;
- вимкніть світло, закрийте вікна та двері;
- займіть місце на підлозі в приміщенні, що не має вікон на вулицю (комора, ванна, передпокій);
- інформуйте можливими засобами про небезпеку близьких та знайомих.

Якщо виникає загроза бойових дій:

- закрийте штори або жалюзі (заклейте вікна паперовими стрічками) для зниження можливості ураження осколками скла;
- вимкніть джерело живлення, закрийте воду та газ, загасіть пічне опалення;
- візьміть документи, гроші, медичну аптечку, предмети першої необхідності, теплі речі, продукти та питну воду;
- негайно покиньте житлове приміщення;
- попередьте про небезпеку сусідів, за необхідності надайте допомогу дітям та людям похилого віку;
- сховайтесь у найближчому укритті або підготовленому підвалі;
- без крайньої необхідності не залишайте безпечного місця перебування;

проявляйте крайню обережність, не піддавайтеся паніці.

Артобстріл та авіаудар

Якщо ви почули характерний свист або в нічний час побачили дію світлової гранати, негайно сховайтеся в безпечне місце. В ідеалі – це бомбосховища, але їх можуть замінити нижні поверхи приміщення з товстими стінами: сталінські будинки, підвали надійних невисоких будинків (важливо, щоб з них було як мінімум два виходи), підземні переходи, приміщення з несучими стінами (санвузол), чавунна ванна. Головне, щоб це місце було подалі від вікон і оточене бетоном або широкою цегляною кладкою.

Артобстріл триває до двадцяти хвилин, авіаналіт – набагато менше. Сучасні бомбардування не можуть тривати довго. Все завершиться максимум після сотого вибуху. Рахуйте хвилини та кількість ударів.

Не залишайте своє укриття до закінчення обстрілу. Не знімайте обстріл на телефон і не намагайтеся визначити кут попадання снаряду.

Будьте пильні! У зону обстрілу, як правило, потрапляють будинки, що знаходяться на околицях міста і квартали, збудовані поруч зі стратегічними об'єктами. Якщо ваш будинок старий, панельний, у ньому застарілі перекриття та балкони, він так само небезпечний і може бути зруйнований.

Під час обстрілу в транспорті знаходиться небезпечно!

Легкова машина або автобус – помітна ціль. Найбільша небезпека – вибух бензобака. Використовуйте шосе, дороги міжобласного значення, пересувайтеся шляхами інших автомобілів. Дізнавайтеся стан дороги за добу – можливі руйнування мостів, повне блокування доріг. Ніколи не залишайте автотрасу з машиною або без неї, не наближайтеся до бордюрного каменя і не виходьте на узбіччя.

Якщо ви перебуваєте в автотранспорті, який став мішенню для прямого обстрілу, зупиніться і негайно залишіть його, краще з протилежного від обстрілу боку. Лягайте на землю, але не поруч з машиною, і поповзом перебирайтеся в більш надійне місце біля узбіччя дороги, в кювет.

Рухайтесь короткими відстанями відразу ж після наступного вибуху.

Залишаючи місце притулку, уважно дивіться собі під ноги. Бойові елементи можуть розриватися при падінні, в повітрі або від доторку. Загрозу можуть становити будь-які снаряди.

Якщо ви опинилися під завалами:

- постарайтеся очистити простір біля обличчя та грудей;
- розслабте м'язи і заспокойте дихання;

- постарайтеся повідомити про себе, використовуючи засоби зв'язку, або привертайте увагу галасом, наприклад, стуком;
- не кричіть, якщо ви в «повітряному мішку», економте повітря – до зруйнованої будівлі обов'язково прибуде бригада ДСНС і вас почують;
- не приймайте рішення самостійно евакуюватися в разі сильного завалу.

Будьте терплячі, вивільнення може зайняти більше часу, ніж хочеться.

Чому не можна підходити до підбитої чи покинутої військової техніки:

- у ній можуть бути встановлені вибухові пристрої щоб уразити супротивника;
 - коли ви знаходитесь біля техніки вас можуть помилково прийняти за військового;
- боеприпаси, що не вибухнули, можуть знаходитися як у середині бойової техніки, так і бути розкидані навколо;
- нерозуміння небезпеки може призвести до трагічних наслідків.

Роботи по обстеженню, розмінуванню проводять професіонали, тому необхідно повідомити поліцію та рятувальників.

Основними причинами потрапляння людей на мінні поля є:

- не усвідомлення, що йдете у хибному напрямку;
- бажання справити природні потреби в найближчих кущах;
- вихід на узбіччя дороги, а це найзручніше місце мінування;
- ховаючись від мінометного, снайперського, або іншого обстрілу потрапили на заміновану місцевість;
- ворожі позиції та місця поховань є імовірними місцями встановлення мін-пасток;
- нехтування знаками, що вказують на присутність мін; те, що ви не помічаєте ознак їх наявності, ще не означає що мін немає;
- стежкою хтось пройшов, тому ви впевнені, що шлях безпечний, але це не завжди так;
- бажання мати гарний «сувенір».

Що робити якщо вас викрали або взяли в полон

Викрадення цивільних людей – поширена практика серед військових РФ, хоча такі дії заборонені міжнародним правом. За Женевськими конвенціями та I Додатковим протоколом забороняється захоплення цивільних заручників під час війни та врегульовано питання захисту цивільного населення під час воєнних

дій. Але більше двох тисяч мирних українців потрапили у полон до російських загарбників.

Рекомендації родичам осіб, які стали заручниками російських військових:

- подайте заяву до відділення поліції, СБУ, або іншого органу влади;
- зверніться до Об'єднаного центру з пошуку та звільнення полонених за телефонами: +38 067 650 83 32, +38 098 087 36 01, або на електронну адресу: united.centre.ssu@gmail.com;
- через юристів чи адвокатів зверніться до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (відповідно до міжнародного гуманітарного права, забезпеченням полонених і адвокацією їх прав займається Міжнародний комітет Червоного Хреста в Україні, номер телефону 0 800 300 155; Товариство Червоного Хреста в Україні номер телефону 0 800 332 656);
- проінформуйте громадськість, ЗМІ, місцеву владу;
- збирайте факти та докази, необхідні для розшуку людини – скріншоти повідомлень, аудіозаписи розмов, відео з камер спостережень, тощо.

Людину беруть у полон з певною метою: отримання інформації, можливий обмін, комерційні цілі (викуп, використання в якості робочої сили, тощо). Зберегти себе в ситуації постійного приниження, фізичних та, особливо, психологічних знущань насправді дуже непросто. І для того, щоб прийняти ту роль, яку штучно насаджують, завжди доводиться піти супроти своєї особистості: забути про те, що є гордість, честь, своя позиція, людська гідність.

Поведінка окупантів щодо заручників:

- фізичні обмеження: кайдани, тримання у тісному приміщенні, обмеження рухів, у тому числі тривале, дезорієнтація у часі, напругу;
- обмеження основних функцій та природних потреб організму людини (недостатність/неякісність їжі, води; обмеження сну, сечовипускання, дефекації);
- дискомфортні або нестерпні умови утримання (холод/задуха, надмірна вологість; загроза зараження);
- ненадання медичної допомоги;
- фізичне насильство;
- погрози поранення, смерті чи дискредитації; шантаж спричинити шкоду близьким; змушення спостерігати за катуваннями; примус завдати шкоду іншим – діями або наданням інформації;
- психологічне приниження.

Цивільні особи є найменш підготовленими до умов війни, але знання перевірених стратегій реагування на захоплення може збільшити ваші шанси на виживання та покращити самопочуття як під час полону, так і після звільнення з нього.

Основні правила поведінки в полоні:

- щоб вижити, ви маєте визнати і зрозуміти, що перебуваєте повністю у владі того, хто вас утримує, **ваша задача – зберегти себе;**
- намагайтеся якомога швидше **опанувати панічні реакції** після захоплення (на короткий проміжок часу дозвольте собі тремтіти якомога сильніше (якщо це безпечно); постукайте себе по стегнах або гомілках, аби відчутти тіло; вдав'яте п'ятки в підлогу; відчуйте на дотик стіну спиною, тощо);
- **не провокуйте** утримувачів **на агресію**: не чиніть опору, виконуйте всі розпорядження викрадачів після того, як вас захопили; нічого не просіть; не дивіться їм прямо в очі; не вступаєте в дискусію, говоріть спокійним голосом, без ворожого тону; відповідайте тільки на ті запитання, які вам ставлять;
- ви маєте повне право **говорити правду про все, що знаєте, задля збереження свого життя**, за можливості не зразу, а коли інформація втрапить сенс, та дозовано, щоб залишатися цікавим своїм утримувачам;
- **зберігайте фізичну форму**: дають пити – пийте, дають їсти – намагайтеся з'їдати все, незважаючи на те, що їжа може бути не привабливою, є можливість відпочити – відпочивайте, можливість рухатись – рухайтесь (фізичне навантаження знижує рівень гормонів стресу, адаптуйтеся до введених обмежень – деякі полонені продовжували тренуватися, навіть попри кайдани та зав'язані очі);
- **заховайте свою особистість максимально глибоко**, чим більше вона «висунута на поверхню» – тим легше її зламати;
- **визначте цілі**, наприклад, дожити до певної дати, але будьте готові її «обнулити» і назначити наступну, якщо ваш полон затягнеться;
- **використовуйте кожну можливість, щоб відволіктися;**
- **застосовуйте медитативні, духовні, дихальні практики** для боротьби зі стресом, болем, клаустрофобією;
- **запам'ятовуйте все, що почули в полоні**: імена, прізвиська, позивні, прикмети, голоси, особливості поведінки утримувачів, про що вони між собою говорять, після звільнення ця інформація допоможе їх ідентифікувати та притягнути до відповідальності;
- **не піддавайтеся на провокації** і з підозрою ставтеся до того, що вам

розповідають, щоб змусити вас прийняти позицію загарбників;

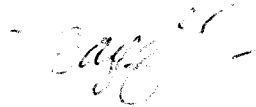
– при першій можливості намагайтеся повідомити про місце свого перебування рідним чи поліції.

– **оберігайте себе від непотрібного ризику** – зберігайте спокій, будьте розважливими, по можливості миролюбними, за певних умов корисно викликати у ворога більш приязне ставлення: того, кого знають ближче, скривдити важче;

– **будьте терпимими до інших заручників;**

– **зберігайте надію на визволення.**

Розробив
Інженер з ОП

Валентина Падалка

Погоджено
Заступник директора з ВНР

Юрій Моришев